

Д.э.н. Кривенко Л.В.

Украинская академия банковского дела Национального банка Украины

ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНАЯ СОБСТВЕННОСТЬ В УСЛОВИЯХ НОВОЙ ЭКОНОМИКИ

Развитие современного общества сопровождается изменениями в отношениях собственности, где интеллектуальная собственность становится важным стратегическим ресурсом.

Институт интеллектуальной собственности обеспечивает регуляторные функции отношений владения, использования и распоряжения продуктами интеллектуальной деятельности. Физическое владение объектом интеллектуальной собственности возможно только по отношению к материальному носителю интеллектуального продукта. Причём практическая деятельность осуществляется путем расширения перечня объектов интеллектуальной собственности, но при этом завуалируется критерий порождения таких благ интеллектом, поскольку ведущее значение приобретает другой критерий, которым является возможность защиты исключительных прав на продукт интеллекта.

Интеллект как процессуальную целостность формирует и определяет триада: информация – знания – креативность, которые одновременно и последовательно являются соответствующими стадиями воспроизводственного инновационного цикла. Поскольку интеллект не может ставится в один ряд с другими объектами собственности, категория интеллектуальной собственности содержит в себе противоречие в самом предмете. Главное противоречие проявляется в том, что невозможно отстранить знания от его носителя. Внутреннее противоречие, присущее интеллектуальной собственности, проявляется на категориальном и институциональном уровнях, а под влиянием постиндустриальных тенденций становится все более явным. Одновременно интеллектуальная собственность получает возможности институционализации лишь при условии обеспечения ее защиты, которая опять же «выводит» множество интеллектуальных продуктов, которые объективно не могут быть защищены, за рамками отношений интеллектуальной собственности.

Интеллект можно рассматривать одновременно и как явление, и как процесс. Как явление интеллект – это способность самостоятельного производительного мышления человека, основой которого являются раннее накопленные знания. Однако, природа интеллекта является такой, что формой его существования является только движение. Структурно интеллект, как процессуальная целостность, может быть разложен на такие функциональные стадии: накопление и усвоение потока информации; преобразование ее в запас знания; креативное создание нового знания и преобразование его на поток информации.

Информация в определенных контекстах определяется как знание. Однако, когда идет речь о согласовании сущности информации и знаний, эти категории

не могут восприниматься как тождественные. При этом именно знания, а не просто информация, становятся тем фактором, который позволяет производить не только новую технику и новые технологии, но и превращает человека в сердцевину производственных процессов. Знания является продуктом человеческого интеллекта. Наиболее характерная черта этого продукта заключается в возможности его всеобщего использования, когда не происходит его отмирание, а лишь возрастает количество людей, которые овладевают новыми знаниями. Точно также не являются аналогами понятия «знания» и «креативность»: знания являются продуктом экстенсивной «работы интеллекта», новейшие знания – результатом интенсивной творческой деятельности субъекта. Возможность усвоения, накопления, и использования информации и знаний, источником которых является интеллектуальная (творческая, креативная) деятельность человека, приобретает ключевую роль в общественном воспроизводстве. Если знания функционируют в обществе как коллективное (общественное) благо – то спецификация прав собственности определяется системой общественных институтов. Если знания рассматриваются в аспекте собственности на них как на частное благо, то анализ переходит в плоскость исследования человека как неформальной интеллектуальной системы. В таком значении собственность на знания рассматривается как интеллектуальное богатство индивида, которое потенциально может быть включено в систему общественных, в частности, экономических отношений. Следовательно, создаются предпосылки индивидуальной собственности.

По сфере действия интеллектуальная собственность выходит за рамки частной собственности, поскольку является созданной и предназначенной не только для себя, но и в большей степени для других, а потому имеет общественную природу.

В эпоху становления новой экономики следует переосмыслить ту систему координат, в которой необходимо развивать национальное хозяйство, и направлять деньги государственного бюджета на развитие тех приоритетных отраслей, которые формируют знания, инновации. Инновационная деятельность такой личности представляет собой процесс самореализации и саморазвития собственника знаний, то есть личности. Инновация становится самоцелью и содержанием ее существования. При этом на первый план выходит индивидуальная (или частная) собственность, которая очерчивает предел принятия решений, сферу индивидуальной власти над производственными возможностями, процесса самореализации личности. Для современной экономики достаточно характерен непрерывный переход имущественных прав в руки тех, кто способен заплатить за них высшую цену в расчете на последующее более эффективное использование этой собственности. Такой порядок часто ведет к тому, что наблюдается "отток мозгов" в другие страны.

Для дальнішого успішного розвитку України необхідно створювати надлежащі умови для ефективної реалізації інтелектуальної власності. Необхідно чітко визначити національні пріоритети розвитку, де б інтелектуальна складова була основою для прийняття державних рішень по створенню умов для реалізації інтелектуального потенціалу.

Кундиревич В.

Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана, Україна

ДУАЛІСТИЧНИЙ ХАРАКТЕР СУЧАСНИХ ПРОЦЕСІВ ТРАНСНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНТЕРЕСІВ ГЛОБАЛЬНОГО ЛІДЕРСТВА

Соціально-економічні наслідки процесів транснаціоналізації не можуть бути охарактеризованими однозначно. З одного боку – істотна результативність для країн, що залучені до неї (доступ до передових технологій, дешевої сировинно-матеріальної бази, розширення ринків збуту тощо). З другого боку – суперечливий характер сучасних тенденцій транс націоналізації руху капіталу, їх підпорядкованість інтересам провідних країн світу, обумовленість правилами побудови «центр-периферійних» відносин. Не можна не враховувати і того факту, що транс націоналізація об'єктивно посилює нерівномірність соціально-економічного розвитку одночасно з підвищенням ступеня вразливості національної економіки до зовнішніх шоків.

З точки зору забезпечення реалізації комплексу корпоративних інтересів процеси транснаціоналізації значно полегшують вирішення проблем забезпечення належного доступу до якісніших та більш суттєвих за обсягом ресурсів розвитку. Причому ця властивість проглядається не лише стосовно ТНК найбільш розвинених країн, а й тих, які належать країнам, що розвиваються. Завдяки подоланню обмежень всередині національних господарств створюється можливість мобілізації додаткових джерел фінансового капіталу, нових технологій та потенціалу інновацій, використання сучасного організаційно-управлінського досвіду, а також отримання більш надійного доступу до захищених національних ринків.

Стосовно джерел фінансового капіталу слід відзначити, що нові можливості можуть утворюватися як через залучення інвестицій провідних закордонних ТНК, так і через утворення власних ТНК. У першому випадку мова йде не лише про капітал, що безпосередньо вноситься в компанію іноземним інвестором, а й про подальше включення в систему кредитних та інвестиційних відносин, якою має змогу користуватися материнська компанія. Загалом на філію ТНК фактично поширюється кредитний рейтинг її материнської компанії, а, отже, вона стає внаслідок транснаціоналізації більш надійним і перспективним

позичальником та об'єктом інвестування. Тобто мова йде про фактично автоматичне включення закордонної філії в міжнародні (глобальну) корпоративну фінансову мережу відповідної ТНК.

В другому ж випадку, залучаючи до транснаціональної корпоративної мережі компанії розташовані в інших країнах, ТНК отримує можливість доступу до більш дешевих кредитних ресурсів та потужних ринків капіталу, які функціонують за межами країни її базування. У цьому плані, наприклад, для багатьох європейських компаній дуже привабливими є проникнення на американський ринок, який створює нові можливості мобілізації капіталу для цілей розвитку, передусім у сфері так званого венчурного фінансування.

ТНК мають унікальні можливості у сфері оптимізації власного матеріально-технічного забезпечення. Оперуючи по всьому світу, вони можуть закуповувати дійсно найкращі та найдешевші компоненти виробництва та види сировини, що суттєво підвищує рівень їх конкурентоспроможності. Крім того, завдяки більш сталим зв'язкам таке матеріально-технічне забезпечення стає найбільш стабільним щодо кон'юнктурних коливань, а зовнішні комерційні ризики значно знижуються внаслідок того, що всередині ТНК вони вже не є суто зовнішніми чинниками, а стають внутрішніми об'єктами управління (інтернаціоналізуються).

Особливо важливу роль відіграє фактор прискорення інновацій. Адже саме сфера науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт (НДДКР) та інновацій є на сьогодні одним із пріоритетів діяльності провідних ТНК розвинених країн, і саме в їх рамках генерується переважна частина нових товарів і технологічних процесів, інтенсивно утворюються нові дослідницькі центри. З цією ж метою використовуються механізми іноземного інвестування.

За згаданих умов саме приналежність до мереж ТНК дозволяє оптимально прискорювати залучення передових технологій, причому темп та обсяги такого залучення будуть вищими, ніж у випадку використання імпорту високо-технологічного обладнання або ж закупівлі ліцензій та ноу-хау. Мова вже не йде про те, що ТНК ніколи не продають свої найновіші, унікальні досягнення, а передають їх переважно в рамках внутрішньокорпоративного обігу ресурсів.